

12 EYLÜL ÖYKÜCÜLÜĞÜ ve Hasan Özkılıç Öyküsü...

KARANLIK BİR DÖNEMECİN KENDİ ÖYKÜSÜ...

“12 Eylül Öykücülüğü” gibi bir kavramın içini hangi anlam boyutlarıyla donatabiliriz? Bir “kırılma”, bir “düş kırıklığı”, bir “karanlık boşluk”, “bir inanç şaşkınlığı” gibi sözcüklerin art arda dizilmeleriyle oluşmuş, sorgulamadan çok eskiyle yeni arasındaki ayrımı yaşıyor olmanın, daha çok da eskinin bir şeylerine duyulan özlemin öyküsü diyebiliriz belki... Belkilerin belirleme gücü ne ise o işte. Haydar Ergülen’in 80 Şiiri üzerine söylediği “80 şiiri bir dönem şiiridir, yeni bir dünya kurulurken, eski değerlerimiz, inançlarımız tersyüz olurken yazılan bir şiirdir, eski dünyayı savunmanın şiiridir, bir anlamı varsa budur” deyişi de bu belkileri biraz belirgin kılma yolunda epey iş görür (Kitaplık, Haziran 2005, Mehmet Erte söyleşi: “Şiir dediğimiz şey paylaşmak içindir”).

12 Eylül Öykücülüğü üzerine konuşmaya başlarken dönemi anlatan bir bilgilendirme de gerekli olabilirdi aslında. Aradan geçen 25 yıllık, çeyrek yüzyıllık süre, dönemi yaşayanların belleklerini karıştırmamış olsa bile, yeni kuşaklara aktarılan bilgi birikiminin nesnelliğinin tartışılır olduğunu biliyoruz. Bir dönemeci, tarihsel bir geçişi yaşamış olmakla yaşamamış olmak, yazılanlardan, söylenenlerden öğrenmek arasında büyük ayrımlar olması kaçınılmazdır. Bu saatten sonra verilecek bir bilgilendirme yazısının kendisi de bir tür “öykü”, ya da hikâye olmayacak mıdır?

Anlatıcı 36:

“650 bin insan gözaltına alındı 12 Eylül döneminde, 1 milyon 683 insan fişlendi. Toplam 210 bin dava açıldı ve toplam 230 bin kişi yargılandı. 7 bin

insan için idam istemiyle dava açıldı. 517 kişiye idam cezası verildi. 49'u idam edildi. 388 bin kişinin pasaport alması yasaklandı. 30 bin kişi sıkıyönetim kararıyla işten atıldı. 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkartıldı. 171 insanın işkence altında öldüğü belgelerle kanıtlandı. 43 kişi gözaltında ya da cezaevinde intihar etti. 16 kişiyle ilgili olarak kaçarken vuruldu açıklaması yapıldı. 95 kişi çatışmada öldürüldü. 14 kişi cezaevindeki uygulamaları protesto etmek amacıyla düzenlenen açlık grevlerinde öldü. 937 film yasaklandı. 23 bin 667 dernek kapatıldı. Yani işçi sendikaları kapatılırken 12 Eylülcüler işveren örgütlerine dokunmadı. 3 bin 854 öğretmenin, 120 üniversite öğretim görevlisinin ve 47 hakimin işine son verildi. 7 bin 233 devlet memuru sürgüne gönderildi. 400 basın mensubu yargılandı. Yargılanan gazetecilere toplam 3 bin 315 yıl ceza verildi. 300 gazeteci fiili saldırıya uğradı. Yasaklar nedeniyle toplam 300 gün gazeteler çıkmadı. 39 ton gazete imha edildi. 40 ton yayın ise imha edilmek üzere depolandı. 927 yayın toplatıldı.”

Dostluk ve Yardımlaşma Vakfı Belgeseli'nden....

Erdal Eren on yedi yaşındaydı. Asılabilmesi için yaşının on sekiz olması gerekiyordu. Oldu. Mahkeme kararı çıkarıldı. Yaşı büyütüldü Erdal'ın. Asıldı... Yasalara uygun olarak ölüm hükmü yerine getirildi, asıldı Erdal...

Herkesin bildiği bir ek not...

Günümüz öyküsü hayatın neresinde diye sorarız sıkça kendimize... Soruyu tersinden sormak da olasıdır, ki, 12 Elül Öyküleri'ne yakışanı bu olacaktır belki... Hayatımızın o parçası, öykümüzün neresinde?...

68'lerdeki öğrenci, öğretmen, işçi, aydın eylemlerini, üretici etkinliklerini bastırmaya yönelmiş siyasi cinayetler ve karşıt örgütlenmelere kadar uzanan, yetmişli yılların ortalarından itibaren ivme kazanmış, yıllar süren bir karmaşa, “faili meçhul” veya kuşkulu siyasal öldürmeler, gösteriler, Anadolu şehirlerine,

kasabalarına, köylerine kadar yayılan, alevi-sünni çatışmalarına kaydırılan, genelde aykırı olanı, sisteme karşı durma gizilgücünü içinde barındıran zümreleri yok etmeye, yerinden sökmeye yönelmiş, giderek kitlesel boyut kazanmaya başlayan çatışmalar... Özellikle de Anadolu toprağını tekdüze, tek sesli parçalara bölüp ayırma istenci. Uzun erimli bir oyunun parçası. Barışçı kültürler, karnavallar, hoşgörü toprağını düşman kamplara bölünmüş zıt karakterli kültürler çatışma alanına dönüştürme çabası.

Günde on on beş kişinin ölüm haberiyle, sokak başında vurulup düşürülmüş bir bilim adamının, bir gazetecinin görüntüsüyle kana ve acıya kesmiş bir hayat... Kendini olayların dışında tutmaya özen gösteren halk çoğunluğu için “ne olacaksa olsun da kurtulalım bu karanlık gidişten” dedirtecek sancılı, karanlık günler. Hiç kimsenin can güvenliğinin olmadığı, ölümün, kanın yakıcı sıcaklığıyla, bir yakınına genç yaşta yitirmenin o kahredici acısıyla dolu günler...

“12 Eylül Öyküsü”nün son sayfalarına yakın, yukardan bir komuta darbesi ve girişte özetlediğimiz “travma” ile neredeyse tüm topluma yönelmiş “kurtarma harekâtı”... Kimin kimden kurtarılmaya çalışıldığının, kurtarmaya kalkışmış olanın arkasında örgütlü gücün kimliğinin hiçbir zaman yeterince aydınlanamayacağı, kendi içine kapanmış, kendi sözcükleri, kendine özgü kuralları olmaksızın deşelenmesine izin verilmeyen bir yazın metni sanki... İnsanlık açısından acı, bir öykü kurgusu olarak düşünüldüğündeyseniz, oldukça başarılı bir “kara metin”...

Bölük pörçük açılmalar, kırılmalar oluşur zamanla... Anlatıcının anlattıkları, kaçınılmazca ya da kör bir yazgı gereği, hayatla buluşur, öykünün dışına taşmaya başlar. Kapkara bir perdenin aralıklarından ışık sızar sahneye; bir şeyler görünür olur. Öykü ve kurgu gerçekliğiyle yaşanan gerçekliğin birbirini çağrıştırdığı anlara bölünmüş sahne gösterileri sanki... 12 Eylül öncesi ve sonrasında birbirinden ayrıymış gibi duran bazı parçaların birleşmesi. Bir yol uğrağında bir kamyonu çarpan bir Mercedes otomobilde küçük bir parçası

aydınlanan planlı bir oyunun birbirine kolaylıkla eklemlenebilen bölümleri... Bir yandan “12 Eylül rejimi”nden canını kurtarmak için yurtdışındaki gelişmiş Batılı ülkelere sığınmış siyasal göçmenleri koruyan, barındıran, hatta Türkiye’deki cuntaya karşı örgütlenmelerine olanaklar sunan Batılı ülkelerin, el altından darbe yöneticilerine moral ve akıl hocalıkları, işgücünün tüm direnç noktalarından kurtuluvermiş ekonomik temsilcilerine parasal destekleri... Günümüzün çok yakınlarına, ateş kendilerine değene kadar, Avrupa başkentlerinde şiddet ve ayrılık yanlısı güçlere sağlanan her türlü destek... İnsan hakları “ihlâl”leri nedeniyle ülkemiz yönetimlerine uyarılarda bulunan büyük “müttefikimiz”in uçaklarından dağdakilere “yanlışlıkla” atılmış lojistik yardımlar...

Yıllara uzanmış, hatta günümüze ulaşmış bir kurgu gibiydi olanlar. Hepten günahı kurgulayana, dünyanın egemenlerine, insana yabancılaşmış nesnelere dünyanın o tüketim çılgınlığına atıp, metnin içindeki yerimizde kalıp gizlenerek hayatın bize yüklediklerinden sıyrılıp çıkacak mıyız şimdi? Asla... Oynatan da vardı aramızda, oynayan da. Ama çoğunlukla oynanan oldu insanlığımız. Günümüzün birincil ve en çok can yakan sorunu da hâlâ bu değil mi ki?... Kendini özgün birey ve ayrı bir hayat olarak sorgulama özgürlüğüne erişememiş insanın, yararcı aklın önünde ille de “oynanan” oluşu... Günün birinde de, ateşe sürülen oynananın taşıdığı bombalı ateşle, oynatanı da oyuna çağırması! Bir çocuk oyunundaki “*Al kardeşim, ver kardeşim, ben yoruldu sen oyna!*”... Ve tüm yeryüzünü kaplamış, anlamı çok önceden belli olmasına karşın anlamsız bulunan bu kocaman dehşet!

Bunca yıl sonra 12 Eylül öyküsünü, yeniden bir öykü gibi ve tüm öyküsellığıyle masaya yatırmanın dolayımı burada yatıyor olmalı. Yararcı akla teslim olmamış, ancak özgün ve özgür olabildiğinde kendisi olabilmeyi başarmış sanatın insanı özgürleştirme çabasında, yetisinde, gücünde... Ne politik bir hesaplaşma, ne

birilerini mahkum etmeye çalışma... Öykü masasına yatırılması gereken kendi insan sevgimiz, o bir insanı sevmekle başlayan kendi öykümüz olmalı.

Neler yaşamadık ki o kara öykünün içinde? Derin bir sessizlik esmişti “12 Eylül Öyküsü”nü izleyen günlerde. Küllerin savrulduğu, yakılanın yakanla yüz yüze durmayı başaramadığı, kimsesiz bir yangın yeriydi ülke. Zaman kimseyi dinlemeden yürüdü küllerin üstünden... İnsanlarını, ülkelerini ve hatta tüm evreni kurtarmak için ateşin üstünde yürüyen, ipin ucunda, bir namlunun karşısında, bir bıçağın keskinliğinde gencecik yaşında ölüme varan masal kahramanlarının bilek hakkı el koyup yoksul “halk”larına dağıttıkları arsalarla kurulmuş varoşlarda, apartman zenginliğine kavuşmuş “halk”ların takke, çarşaf, tespihli, özgürlüklere tükürük saçan saltanatı iktidar oldu öykünün sonlarına yakın. Ne denli baskı vardı, zorlama vardı denilse de, demokrasi, insan hakları, özgürlükler açısından 1961 Anayasası’nı “tebdil ve tağyir”e yönelmiş olduğu şimdi en tutucu çevrelerce bile kabul edilir görünen yeni ve olabildiğince gerici, yasaklayıcı bir anayasa, halk oylamasında %98’lik bir “oybirliği” ile onandı.

Tam da bu noktada 1961 yılında Kudüs’te yargılanan Nazi komutanı Adolf Eichman için Hannah Arendt’in hazırladığı rapor geliyor usumuza. Yaşar Çabuklu, Virgül Dergisi Aralık 2003 sayısındaki “Kötülük Sıradanlaşırken” başlıklı yazısında, kötülüğün toplumsal kökenlerine inerken anıyor Arendt’i. Aramızdan birilerine ilişkin bir sorgulama yaparken oluşmuş kaçınılmaz bir çağrışım, bir kulak çınlaması belki. Kendisi de Yahudi kökenli olan ve 1941’de Almanya’dan kaçarak Amerika’ya sığınan Arendt, Yahudileri topluca gaz odalarına göndermekle suçlanan, yakalandıktan sonra 1961 yılında Kudüs’te yargılanan Adolf Eichman için yazdığı raporda “kötülüğün banallığı”nı savunmuştu. 1963 yılında yayınlanan “Eischman Kudüs’te” adlı yapıtında, Eischman’ı içinde bulunduğu toplumdan soyutlayıp “kötülüğün radikal ve şeytansı gücü” yaftasıyla mahkum ederek kötülükten arınmış olma yanılgısına dikkat çekiyordu Arendt. Eischman’dan yanaymış gibi görünen düşünceleri

nedeniyle birçok dostu Arendt'le ilişkisini kesmişti. Arendt'e göre, kötülük radikal, derinliği olan şeytani bir özellik değildi; belki bir tür duyarsızlık olarak değerlendirilebilirdi. Eischman, iyilikle kötülüğü birbirinden ayırabilecek değerlendirme gücünden yoksundu, o kadar... Üstlerinden aldığı görevleri yerine getiren sıradan bir insandı... Eischman'ı canilikle, şeytani özellikler taşımakla suçlayanların, Nazileri iktidara getiren tüm toplum için de bir şeyler söylemesi gerekmez miydi? Suçlananlar arasına, radikal kötülük kavramını kullanan, siyahları, sömürge halklarını hayvan yerine koyan, onları kötülükle ilişkilendiren aydınlanma düşüncesinin büyük filozofu Kant'ı neden katmıyorduk? Nazi görevlileri toplum çoğunluğu tarafından benimsenmiş yasalara değil de içgüdülerine uymuş olsalardı daha az insan öldüreceklerdi belki de... Nazilerin çoğunluğu, bizlerin de bugün içinde yaşadığımız geniş kitleler gibi rahatına düşkün, kişicil çıkarlarını ön planda tutan yararcı kişilerdi; ancak böylece tanımlayabilmek olasıydı onları...

Bugün de, geçmişteki kötülükleri yargımlarken yaptığımız gibi, bir şeyleri sorgularken, ekonomik, politik koşulları, piyasayı ve genel kanıları suçlayarak, toplumsal bir çözümleme ile işin içinden çıkmak işin en kolayına kaçmak olacaktır kanımızca. Oysa ki, 12 Eylül dönemecinde yaşadıklarımız da, faşizm, savaş ve benzeri tüm toplumsal felaketler de, yalnızca ekonomik ya da politik birer sorun değil, aynı zamanda bireysel ve kaçınılmazca “öyküsel” bir sorundurlar.

12 Eylül sonrası ülkeyi kaplayan derin suskunluğun ve tepkisizliğin içinde sanatın, şiirin, romanın, öykünün suskunluğu da vardı. Tek tük başkaldırmayı deneyen birkaç ses dışında, genel tabloya egemen olan bu suskunluğun, kendi içinde gerilen, bükülen, zorlanan, suskunluk olduğu için kendinden utanan ve kendiyi hesaplaşan bir suskunluk olmadığı, içi boş bir umursamazlığı yansıttığı sonraki yıllarda ortaya çıkacaktı. Ülkemiz yazınında o 12 Eylül tarihinden itibaren başlayan eğilim sapmaları, kimi yazarlarımızın yayın hayatına ardı

ardına giren büyük holding kuruluşları çevresinde el ovuşturarak gezinmeleri dışında, 12 Eylül'ün neredeyse hiç olmamışçasına bir susuşla karşılanmış olması, o karanlık dönemeçten üzerimize ve öykümüze düşen en ürkütücü tablodur kanımızca. Döneme ilişkin yazılan kimi ürünün de, bir dedikodu kumkuması içinde “slogan edebiyatı”, “politikanın edebiyata sızması” gibi yaftalarla örtülmeye çalışıldığının ayırımındayız sanırım.

“12 Eylül Öyküleri” kavramı, iki ayrı anlam boyutunda yol açar kendisine. Öncelik, elbette yazınımız ve öykümüz içinde hak ettiği yeri alamamış olmalarında, dönemin hayatımıza uğrattığı o ağır travmaya karşın son derece küçük bir nicelikçe temsil edilmelerinde olmalıdır. Yıllardır yazın dünyamızda pıtrak gibi bitibitiveren yeni yazın organlarına bakıyoruz, her hafta, her ay, hatta her gün sayfalar dolusu renk renk kâğıda döktürülen içli duyguları anlamaya çalışıyoruz; bu ülke öyle bir ağır dönemeçten geçmemiştir sanki... Kaç öykücü sayabiliriz, yüz binlerce insana bir yerinden değmiş, dokunmuş, can yakmış, insanları susturmuş, popüler kültüre, yoz gösteriş budalalıklarına ülke düşün ortamını peşkeş çekmiş bu kara öykü dönemecini öykü sorunsalına dönüştürmeyi başarabilmiş?

Tersine, 12 Eylül öncesi, tüm toplumsal olayları “toplumcu gerçekçilik”ten, “eleştirel gerçekçilik”ten emanet aldıkları bir kara kaplıyla toz dumana çevirmiş kimi yazarlarımız, çizerlerimiz, şairlerimiz, o dönemeci “zararsız ziyansız” atlatır atlatmaz, ellerindeki ve uslarındaki tüm kuramsal kitaplarından, ermişliklerinden arınmışlar, Batı'dan esen hoş kokulu pembe düşlerin kucağında, paranın saltanatına sulta durur, hayatın dışındaki bir yerde, gerçeklik aynalarının ters yüzünde, kendileri için parıltılı yeni hayatlar bulur olmuşlardır.

Bu susuş ve geri çekiliş ortamında, 12 Eylül acı gerçeğini, kendi öykü gerçekliğinde yaşatmayı, yeniden yaratmayı başarabilmiş bir avuç öykücüyü özgür sanat adına kucaklamak ve alkışlamak zorundayız diye düşünüyorum. Yazınımızda yeterince yer bulmamıştır 12 Eylül... Iskalanmış, görmezden

gelinmiştir özetçe...Döneme ilişkin öykü yazan öykücülerimizin sayısı onu on beşi geçmemiştir.

12 Eylül Öyküleri'nin ikinci kavram boyutu onun "poetika"sında anlam bulmaktadır. Özellikle bir döneme ilişkin bu öykülerin kendine özgü bir "poetika"sı olduğu gözlenmektedir ya da döneme yazınsal bir yaratışla eğilmeyi başarmış her yapıtta, yapıtı meydana getiren o döneme özgü insancıl ruh durumu kendini yeniden var etmektedir. "Poetika tek tek yapıtları yorumlamaya karşıt olarak, anlamı anlamlandırmayı değil her bir yapıtın ortaya çıkışını yöneten genel yasaların bilgisine ulaşmayı amaçlar. Ancak, psikoloji, sosyoloji, vs. gibi bilimlerin aksine, bu yasaları edebiyatın kendi içinde arar.(...) poetika, edebiyata dair hem 'soyut' hem de 'içsel' bir yaklaşımdır" diyor Tvetzan Todorov (Todorov, Poetikaya Giriş, Metis Eleştiri, Ekim 2001, s. 37). Bu anlamda, yazın dünyamızda da, öykü tarihimizde de özel bir yeri olacaktır dönemi öykü yapısına sindirebilmiş, özümsetebilmiş öykülerin.

12 Eylül'ün kendi öyküsüyle 12 Eylül Öyküsü'nün bakıştıkları yerde hep o "bir insanı sevmekle başlar her şey" diyen belgimiz asılı duruyor olmalı. Belki de kimi zaman "metin özgürlüğü"nü arkasına saklanıp öyküsünü unutuverdiğimiz hayat, bir 12 Eylül öykücüsünü, Uğur Özakıncı'yı alıp götürürken aramızdan, bizi bir kez daha kendisiyle dost olmaya, barışık yaşamaya çağırırdı... Hayatımızın ve Uğurlar'ımızın toprağı bol olsun.

HASAN ÖZKILIÇ...

12 Eylül Öyküleri başlığı altında başka bir öykücümüzü son kitabıyla değerlendirmeye çalışacağız; İzmir'den Agora Dergisi yönetmeni sevgili Hasan Özkılıç... Hasan Özkılıç'ın ilk öykü kitabı Kuş Boranı 1998'de, ikinci öykü kitabı Şerul'da Beklemek 2002' de yayımlandı. Son kitabı Orada Yollarda daha dumanı üzerinde, 2005 basımı bir yapıt.

Hasan Özkılıç, Ergülen'in deyimiyle ve kavramsal bir yaklaşımla, "eski dünyayı savunmanın" öyküsünü yazıyor. Kırılma anlarının, krizlerin, düş kırıklıklarının yazarı... Gurbet, sıla, yol, hele de sınır; Özkılıç'ın çekim gücünden kendini alamadığı en güçlü metaforlar. Gelip geçici bir yeni yerde, iğreti bir nesne gibi dururken eskiyi anmak, eskiye özlemle yüreği burkulmak; Hasan Özkılıç anlatıcısının en çok başına gelen şey bu işte. Şerul'da Beklemek'de ülkemizin uğradığı 12 Eylül kırılmasına ait izler açıktan görünür olmasına karşın yıkılan duvarların, Şerul'un hemen "öte"sinde, geçilir oluveren sınırlarla ortaya çıkan kimi düş kırıklıklarının

Ağırlığı çok daha fazla duyumsanır. Bir kırılmaya eklemlenmiş ikinci bir kırılma öykülerdeki burukluğu, ezikliği daha da arttırır. Son kitap Orada Yollarda'da hâlâ bir umudu, bir inancı, Tanrısal bir adalet arayışına ait o eski özlemi ansıyan aynı anlatıcı vardır yollarda!

ORADA YOLLARDA...

"Orada" bir yer mi bildirir ilk bakışta?... Önceden bilinen, tanımlanmış bir yer... İlk algılayışta öyle geliyor olsa da, sözcük, Hasan Özkılıç'ın son öykü kitabına ilk söz olarak yerleşince anlamı yerinden oynayıverir.

"ORADA YOLLARDA", Hasan Özkılıç'ın son kitabının adı. Aslında YOLLARDA YOLLARDA da olabilirdi adı. Hiç ayrımı olmazdı. Hasan Özkılıç için önceden tanımlanmış, durağan bir "ora" yoktur çünkü. Onun mekânı oldum olası bitmeyen bir yoldur. Yolu da yeni yol izleyecektir. Yol bitmeyecektir. Öykü yolla özdeştir neredeyse. Bir kez kırılmıştır yaşam ve dil coğrafyası, bir kez anlatıda dolaşmanın, göçebeliğin tadına varmıştır Özkılıç. Onlarca yıldır göçebe olmuş, göçebe kılınmış Anadolu öykücüsüdür o. Doğu'dan Batı'ya göçün üstüne, umuttan, ülküden çıkar dünyasına göçmüş bir toplumla cebelleşiyor olmanın çetrefilli sorunları dolanmıştır diline. Aşk ekmezsiz, ekmeği aşksız yiyemez bir sanatçı için bir yerde durabilmek olası değildir. Bir

yere gelip konduğunda, öncelikle, bir önceki yerin acısı vardır belleğinde, bir sonraki yerin özlemi sonra... Bir de acılardan, özlemlerden, kavuşmalardan artakalmış o buruk tortu...

Yalnız mekân, uzam değil, zaman da hep değişken, akışkandır... Anlatılmış bir ân, anlatılacak bir ânın gölgesiyle çoktan örtülmüştür. Zamanda ve uzamda devinim, değişkenlik Hasan Özkılıç imgesinin ana özellikleridir. Mekânlar hep kamuya açık, herkesin kullandığı ama daha çok da ayrık olanların durmaksızın boy gösterdiği kamusal alanlardır. Kahvehaneler, içkievleri, köy meydanları, otoparklar, sokaklar, sinemalar, fabrikalar, barlar, buluşma evleri.

Evlerin kapanıklığı, düzenli salonlar, dingin ortamlar bulunmaz Özkılıç'ın öykülerinde... Kamuya açık alanlarda da kalıcı değildir; bir konuktur Özkılıç anlatıcısı. Kalktı kalkacak, gitti gidecek oturur. Usunda geldiği yer, özleminde kalkıp varmak istediği yeni bir kamuya açık alan... Gurbet de, sıra da tutamaz artık onu. Hatta içinde olduğu hayat da...

Bir dış bilinçle, içinde yaşadığı alanların, toplulukların bir adım ötesinde gözler hayatını. Gözlerken düşünür, düşünürken bir eylemlilik çağırır. Huzursuzluktan huzur duyar!

Anlamak ve anlatmaktır tüm çabası. Dışarıda oluşunun, uzakta duruşunun nedeni de budur daha çok. Gördüklerini, yaşadıklarını aynada gördükleri gibi değil, başkalarının gördükleri gibi anlatma çabasından kaynaklanır uzak duruşu. Bakhtin' in sözceleriyle, "Anlamak için anlayan kişinin, yaratıcı anlayışının nesnesinin dışında konumlanmış olması son derece önemlidir. Çünkü insan kendi dış görünümünü bile görüp bir bütün olarak anlayamaz; hiçbir ayna ya da fotoğraf yardımcı olamaz ona bu konuda; gerçek dış görünümümüz yalnız başkaları tarafından görülüp anlaşılabilir; çünkü onlar mekan içinde bizim dışımızda konumlanmışlardır ve onlar başkalarıdır." (Bakhtin, Novy Mir'in

Bir Sorusuna Yanıt, yayına Hazırlayan Caryl Emerson ve Michael Holquist, Austin, Texas, 1986, s. 6-7)

Hasan Özkılıç anlatıcısı başkalarının yerinde durup başkalarının gözünden hayatı öyküye taşıma çabasındadır. Ayrıksı olduğunun, toplumun ötesinde durduğunun bilinmesini de ister bir yandan. Bu yanıyla iflah olmaz bir romantiktir, aşkın bir bilinçtir. Aynı zamanda soluksuz anlatma çabasındadır öncelikle... Nasıl anlattığı önemli değildir; neyi anlatacağının ardındadır. Hiçbir ayrıntıyı kaçırmadan, tanık olduğu tüm değişimleri, dönüşümleri, tüm acıları ulaşabildiği herkese anlatma, hiçbir şeyi anlatılmamış bir karanlık içinde nesnellikten uzaklaştıracak başka anlatıcılara bırakmamak kaygısındadır. Yalın bir dil, doğru, dosdoğru bir anlatıyla...

Kadınların dramı daha başka ayrı bir dille girer öykülere... Daha çok erkekegemen doğu toplumunun bir ayağı meyhane, bir ayağı kahvehane dolaşan ayrık kişiştir anlatıcı ama kadınlar karşısında olağanüstü duyarlıdır. Özel bir özenle, koruma, sözcüsü olma kaygısıyla yaklaşır onlara.

ORADA YOLLARDA'da dokuz öykü var. Öykülerin sekizi İzmir'in değişik yerlerinde kaleme alınmış. Son öykü, "Uzayıp Giden Tren Yolları", Özkılıç'ın memleketi Iğdır'da yazılmış. Karşıyaka, Çiğli, Çiğli, Urla, Urla, Buca, Turgutlu, Urla, Iğdır... Buna karşın, öykülerden yalnızca ikisi Güzel Günler İçin ve Adını Arayan öykülerin yazıldığı Batı kentlerinde geçer. Güzel Günler İçin adlı öykünün kahramanları fabrika işçileridir. Varoşlarda oturmaktadırlar. Kent toplumuna tam yerleşik olamamış, aralarındaki ilişkilerde ne henüz tam kentli, ne de tam köylü olmayı benliklerine yerleştirememiş bir topluluk... Diğer öykülerin tamamı kasabada, köyde geçer. Arada bir kent yolculukları, sılayla gurbet arasında gidip gelmeler olsa da, imgenin oluştuğu, öykü dünyasının aydınlandığı yer Anadolu kırsalıdır. Hasan Özkılıç yalnızca eski bir dünyaya özlemle değil, aynı zamanda eski bir toprağa özlemle de

yazıyor öykülerini. O eski toprağın üzerinde kendi ideolojik diline kavuşmuş kavruk bir Anadolu gencinin kırılmış düşleridir yapıyı kuran...

İlk öykü “Ah Ahuzer”de yıkılan duvarın arkasından, Azerbeycan’dan çıkagelmiş bir sevgili var. Sinemadan, içkievine, kamuya açık bir alandan başka bir kamusal alana taşınan mekânda serüvenci anlatıcının romantikliğini, toplumsal kurallara karşı çıkışını izleriz. Ahuzer’in bir içkievinde çalışıyor olması, öykü anlatıcısının ona âşik olmasına engel olamaz. Birlikte yaşarlar... Yakınlarının evlilik önerisiyle bulanır aşk öyküsü; Ahuzer sınırın öte yanında evlidir zaten; bir kızı bir de oğlu vardır orada.

İkinci öyküde, “Boşta Gezenler”de de, “sınır” ana metafordur... Para kazanmak için içki kaçakçılığı yapmaya kalkan akraba, arkadaş grubuyla anlatıcının İstanbul’dan çıkıp gelen sevgilisi Nilüfer arasında gidip gelir olay örgüsü. Nilüfer Nahcivan’a gidip Azer otelde çalışır bir süre, arkasından üçüncü sınıf bir birahane barda çalışmaya başlar. Diğer birçok öyküde olduğu gibi bu öyküde de anlatıcının ilgisini barlarda, birahanelerde, içkievlerinde çalışan düş kırıklığı yaşayan, korunma isteyen, hayata tutunmaya çalışan kızlar kadınlar çekmektedir. Sevilesi olanlar özellik ve öncelikle onlardır.

“Benim Babam” adlı öyküde bir köy düğünündeki coşkulu sevgi, kaynaşmanın güzelliğini izleyen siyasal bir cinayet paradoksal olarak işlenir. Bir yanda aşk, sevgi, içtenlikli sevinç, coşku, diğer yanda çevresine bilinç taşıma kaygısındaki bir devrimci ağbiye yönelmiş hain pusu yer alırlar. Anakrisisle iki aykırı duygu dünyası belirgin kılınmaya çalışılır.

“Orada Yollarda” bir Güneydoğu kentinde, Urfa’da konuk olmuş anlatıcıyla öğretmen sevgilinin öyküsü. Arada bir soruşturma, gözaltı ile bölünür sevgililerin yeni tanıştıkları kentteki yaşamları. Diğer öykülerde olduğu gibi burada da kahraman, toplumsal sorumluluklarıyla düşünen, davranan, dışa açık bir aydın kişidir.

Bir Yılbaşı Gecesi, uzak bir ilde savcı olarak görev yapan savcı kardeşin evinde başlayarak cezaevinde biten bir yılbaşı gecesinin öyküsüdür. Cezaevinde görevli jandarmalardan birisinin de katıldığı “jandarma bak” türküsü ile öykü ideolojik bir kimlik kazanır.

Adını Arayan, kitaptaki diğer kent öyküsü. Yine bir meyhane vardır mekân olarak. Burada anlatıcı yazara yakın bir kimlik taşımaktadır. Kültür merkezi açılışı, öykü denemeleriyle, sanatla ilgili konuşmalar; yeni tanışılmış bir siyah saçlı kızla birlikte, otomobille yolculukla biter öykü.

“Güzel Günler İçin”de fabrika işçileri içinde geçen erkek- kadın ilişkileri bağlamında kadının çaresizliği, savunmasızlığı işlenir. Kadın için hayat tuzaklarla doludur, onlar için özgürlüğe yer yoktur. Bu öyküde, diğerlerinden farklı olarak, anlatıcı olay örgüsünün dışında bir gözlemci olarak yer alır.

“Katar” öyküsünde kahvehanede başlayan öykü içki masasında sürer. Kafayı bulan erkekler birbirlerinin sırtına el koyarak bir katar oluştururlar. Başkasıyla evli olan Kıyas’ın önderliğindeki katar gece yarısı Kıyas’ın aşkı Aysel kızın evinin önüne varır. Kıyas, Aysel’in de kendisini sevdiğini savlamakta, ikide bir cebinden “A” harfi işlenmiş bir mendil çıkarıp göstermektedir. Aysel gecelikle çıkar evin balkonuna ve Kıyas’a hakettiği dersi verir.

“Uzayıp Giden Tren Yolları”nda Ağrı ile en Batı’daki bir kent arasında gidip gelmeler var. Genç yaşta Batı’ya çıkagelmiş, konuk olacağı dayısını bulamamış doğulu delikanlıya sahip çıkıp onu evine almış Muhlis’in ölümü etrafında kurulur öykü. Yolculukta göze batan bir güzel kadının aslında para karşılığı aşk yapan birisi oluşu da öykünün ilginç metaforlarından birisidir. Hasan Özkılıç öykülerinde erkek anlatıcılar da kadın karakterler de karşı cinse karşı özel eğilimleri olan tipler arasından seçilmiştir... İki cins arasındaki ilişkilerin boyutu çok güçlü aşklara da varabilmektedir, sıradan günlük ilişkilere de... İlişkiyi tabulaştırma çabasına karşı uğraş içinde gibidir Özkılıç; aynı

zamanda cinsler arasındaki ilişki toplumsal katmanlar arasındaki gerilimin bittiği, insanların dinginlik aradığı ayrı bir hayat alanı gibi sunulmaktadır.

Alperakcam@gmail.com , alakcam@yahoo.com